

"לאשה" – שבועון ישראלי לנשים

ביתיות, ייצוג עצמיות ומציאות

סוניה לידן

כאחד, תוך הגדרת הדקויות החברתיות הרצויות, קביעת נורמות ביקורתיות ומבחינות ואישור קודים מוסריים בעלי משמעות ורלוונטיים, הנוגעים לעצם קיומה של המדינה ולסולידריות לאומית במדינת ישראל; פיתוח הבנות לגבי תפישות שונות של סובייקטיביות, של יחסים אישיים ותפקידים מיניים הולמים, של ייצוגים של ביתיות ושל יחסי משפחה, אופציות לבילוי שעות הפנאי, העלאת הרצון להעמיד צאצאים לראש סדר החשיבות, חיפוש אחר מגוון חדש של סוגי העסקה ואמצעי מחייה ואופני בילוי חדשים. ולא פחות חשוב: מוטיבציה לייצור רפרטואר חדש של נורמות וסגנונות, הן של הפרט והן של הישות הקולקטיבית, בתחומי היופי, האופנה, התרבות החומרית, הנוחות והעיצוב.

בקצרה, אני סבורה שדווקא בשל היותו מוסד תרבותי בלתי רשמי, הרי שניתוח לעומק של שבועון לאשה תוך התמקדות באסטרטגיות רטוריות ודפוסים לשוניים, הן בכתבות והן בתמונות ובתצלומים, יכול לשפוך אור על ההתהוות הדינמית של מציאות חיי היומיום בחברה הישראלית. נוסף לכך, התבוננות בעדויות אתנוגרפיות על דפוסי ההפצה ונהלי הקריאה של לאשה, בחינת תפישות ביחס להשפעה הממשית או הנטענת של השבועון על חיי היומיום של הקוראות, והערכות ביקורתיות על תוצאות העיסוק בתחום הביתי שלכאורה נראות קלות ערך, יכולות לספק לנו תובנה טובה יותר על האופן שבו הצליות דפוסי הביתיות לשנות את המרחב החברתי בישראל של ימינו. במלים אחרות, נושאים שנויים במחלוקת שמצאו ביטוי בלאשה, מאירים כיצד קיבלה מערכת מושגים בלתי רשמית בתחום הביתיות ביטוי קונקרטי בערים, במושבות וביישובים שונים ברחבי המדינה.

ייצוגים שמרניים וסטריאוטיפיים

מבחינה היסטורית, מעניין לבחון את המתאם בין המושגים המשתנים על ביתיות שרווחו בימיה הראשונים של מדינת ישראל, על רקע זרם העולים שהגיע ממגוון של תרבויות; הביקוש המוגבר הן ליישובים חקלאיים והן לסביבות עירוניות; הבעיות שהיו כרוכות באספקת פתרונות שיכון מתוך אילוצים מוליטיים נתונים ומשטר צנע כלכלי; האספקה בפועל של יחידות שיכון ומרכיבי שיכון; הברירות שהוצעו לאנשים או נמנעו מהם בזמנו (במיוחד, יש לומר, במחנות העולים) - ובין הצרכים הספציפיים שאנשים יכלו לספק ו/או לשנות. כל הגורמים האלה חייבים היו, בדרך זו או אחרת, להשפיע על יצירת מושגים חדשים בכל הנוגע לחזות החיצונית של בניינים, ולחללם הפנימי. לכן מעניין לבחון כיצד אורגנו מחדש תוכי הבתים כחללי מגורים בתנאי חברה מתפתחת, וכיצד הותאמו דפוסי סגנון החיים ושגרת החיים למסגרות אלה. בתוך כל אלה, מבטיחה בחינה מפורטת של לאשה, בין היתר, הבנות ותובנות חדשות חשובות לציין כי מאז ימיו הראשונים ועד היום, לאשה מתפרסם בשפה העברית, ומכוון בראש ובראשונה לקוראות שהן יהודיות המתגוררות בישראל.

מאמר זה מנסה להציג נתונים תחיליים במחקר עוברי למדי, המבקש להבין ולנתח את מעמד הסוציו-סמיוטי של מגזינים (שבועונים וירחונים) לנשים בישראל, ויתמקד בעיקר בשבועון הישראלי לנשים לאשה, שיצא לראשונה לפני למעלה מ-50 שנה. ראוי לציין כי למיטב ידיעתי, נכון להיום לא נעשה כל ניסיון לבחון את מעמדם של מגזינים לנשים בישראל בכלל, ושל לאשה בפרט, מפרספקטיבה היסטורית כוללת המנסה להבין את מקומם בצמיחת התרבות הישראלית הלא רשמית. כמו כן, טרם נדון מקומם הלא מוצהר של מגזינים לנשים בישראל בניסוח, הענקת לגיטימציה, ותפוצה של דפוסי חיים יומיומיים בחברה הישראלית. זהו, אם כן, ניסיון ראשון וראשוני לעשות כן. לפיכך, עיקר עניינו של המאמר הוא להעלות על הכתב גישושים ראשוניים למחקר, ועל כן, הוא מתמקד בעיקר בהנמקת המגמה המתודולוגית של מחקרי העתיד, ואינו מתיימר להציג ניתוחים סקטוראליים פרטניים, או לספק נתונים אתנוגרפיים או סוציולוגיים.

לאשה, שבראשיתו זה לכותרת משנה השבועון העממי לבית ולמשפחה, הופיע לראשונה כמוסף בן ארבעה עמודים של העתון ידיעות אחרונות, וראה אור בנפרד זמן קצר לאחר מכן, ב-23 ביולי 1947. כשבועון הישראלי היחיד המיועד לנשים בארץ, לאשה נתפס כאן כחלק ממכלול פעילויות תרבותיות "לא רשמיות" המתקיימות בישראל, וכערון תקשורת שבו זמנית מייצג היבטים חשובים של הדינמיקה החברתית-תרבותית בישראל המודרנית, תוך השרשתם, הרחבתם, ואף העמדת חלקם בסימן שאלה.

כמוצר מצלית זה עשרות שנים וכעתון הנשים הנקרא ביותר בישראל (אם כי הפרטים על תפוצתו עדיין טעונים בדיקה ואימות), לאשה משמש פורום מפרה המאפשר לנשים בישראל להביא לדין פומבי חוויות והתנסויות שקודם לכן לא נחשבו כראויות לדין ציבורי בישראל. ככמה לדין, השבועון גם מאפשר לקוראות לשקול את תקפותן של תפישות קיימות, תוך בדיקתן וניסוח מחדש של חלקן, וקביעתן של השקפות חדשות. כמשך השנים העמיד לאשה מגוון רחב של אופציות חדשות לייצוג עצמי של נשים בישראל (הן בכתב והן באמצעים ויזואליים), צורות חדשות של חברתיות ושכנות, אופציות ביתיות חדשות בעלות אופי "ישראלי" הולם ולגיטימי (משקי בית שהמתגוררים בהם קשורים בקשרי נישואין, קירבת דם או קירבה משפחתית, או כל הסדר ביני אחר שלפיו אנשים מסכימים לגור תחת קורת גג אחת). לאשה המליץ בעבר, וממשיך להמליץ גם היום, על דגמי התנהגות חדשים לאשה הישראלית וליתר בני משפחתה הן בתחום הביתי (דהיינו, במסגרת הבית והמשפחה הישראלית) והן בתחום הציבורי (דהיינו, במקום העבודה, בצבא, בשכונה וברחוב הישראלי), תוך מיקום מחדש של מעמד האשה בכל אלה. השבועון גם מעודד שינויים תפישתיים בתחומים שונים בחיי הפרט והכלל: יצירת מודעות מוגברת של עצמיות; מושגים של נשיות וגבריות; כבוד ונימוס חברתי נכון, פרטי וקולקטיבי

אֶלֶפֶה

השבועון העממי לבית ולמשפחה
יום ד' יב חשוון תשס"א 1.10.02 1150 / המחיר 40 פרומה

אם הגעת ליל הנשואין

אל תניחי לסובבים אותך להרבות בעצות ולהשתלט על עתידך

היום הגעת ליל הנשואין. זהו יום חשוב במיוחד, בו אתם נכנסים לתקופת חייכם המשותפת. זהו יום בו אתם נדרשים להחליט על עתידכם המשותף. זהו יום בו אתם נדרשים להחליט על עתידכם המשותף. זהו יום בו אתם נדרשים להחליט על עתידכם המשותף.

היום הגעת ליל הנשואין. זהו יום חשוב במיוחד, בו אתם נכנסים לתקופת חייכם המשותפת. זהו יום בו אתם נדרשים להחליט על עתידכם המשותף. זהו יום בו אתם נדרשים להחליט על עתידכם המשותף. זהו יום בו אתם נדרשים להחליט על עתידכם המשותף.

היום הגעת ליל הנשואין. זהו יום חשוב במיוחד, בו אתם נכנסים לתקופת חייכם המשותפת. זהו יום בו אתם נדרשים להחליט על עתידכם המשותף. זהו יום בו אתם נדרשים להחליט על עתידכם המשותף. זהו יום בו אתם נדרשים להחליט על עתידכם המשותף.

הנשים הללו...

את עקרת הבית אין מרמסו

לן הניסיונות שנעשו על מנת להחיות את עקרת הבית. זהו יום בו אתם נדרשים להחליט על עתידכם המשותף. זהו יום בו אתם נדרשים להחליט על עתידכם המשותף. זהו יום בו אתם נדרשים להחליט על עתידכם המשותף.

נשים בעלה מנויים מלאו הוא אומדן מקומי כנהוג פניה עם שחרורו היא עמדת אופנה חנה. דעת מלו

שיחה עם אמ

החוויה הגדולה

"לאשה" בשנותי הראשונות - שנות המלחמה, הגיוס והצנע

הוא דוגל בדרך כלל בייצוגים שיגרתיים, שמרניים וסטריאוטיפיים למדי של נשים ובפעילויות תרבותיות של נשים. לאשה מקדם רעיונות קונוונציונליים של הגשמה עצמית נשית באמצעות קשת קבועה פחות או יותר של מוצרים ונוהגים חברתיים, ביתיים וכאלה העוסקים בענייני יופי, אך יחד עם זאת, ולא פחות חשוב, לאשה גם מייצג את המארג המורכב והמשתנה תדיר של חיי היומיום בחברה הישראלית. בתחום זה השבועון מציג, תורם ואף חולק על הרגישויות המשתנות, המרובדות והסותרות לא פעם, הכרוכות בתהליך יצירת הזהויות הקיבוציות והפרטיות של קוראותיו. הוא נותן ביטוי למחויבותן להישרדות, לקידום חברתי ולמיסוד יישות סוציו-תרבותית מודרנית ו"ישראלית" מובהקת.

על רקע החשיבות החברתית שתופסות הפעויות הלאומיות במסגרת "הקרב המתמשך על ההישרדות", נראה שהופעת לאשה וההתמדה בתפוצתו, ממלאים תפקיד בייצור, בהצגה, ובמתן לגיטימציה למגוון חדש של אופציות ומצרים תרבותיים לנשים בתחומי הביתיות והיי היומיום בישראל. בין היתר, הדבר נותן גושפנקה למושגים של ניידות חברתית והצלחה, חושף גורמות קיבוציות ואישיות ומושגים על "נכונות חברתית" סוציו-תרבותית, הדוגלת בשינוי המטרות הפרטיות והסוציו-תרבותיות של הנשים בישראל מאז שנות ה-50 ואילך, וכן נותן במה למתכונת חדשה, בלתי רשמית (דהיינו, "מסתרית" מוסווית, או מוכוונת-צרכנות, במקום פוליטית בגלוי) לייצוג הנושאים הללו בכתבות ובתמונות.

תמהיל תרבותי רחב

כשמעריכים את תפקידו הסוציו-תרבותי של לאשה במדינה, חשוב להבין כי אין לקבל כמוכר מאליו את קיומו של מגוון/שבועון נפרד לנשים בחברה הישראלית, מגוון המהווה כל השנים מוצר בורגני גלוי. למעשה, למרות העובדה שלאשה הוא שבועון הנשים היחיד המתפרסם בישראל לאורך תקופה כה ארוכה, חשוב לציין כי קיימים רק מעט תקופונים המיועדים לנשים בישראל. נקדים ונאמר, כי המנגנון הבסיסי למתכונת המגוון מעוגן מעצם מהותו בהיווצרות הכלכלה הקפיטליסטית המערבית ובניידות החברתית שנהוג לראות את תחילתה במאה השמונה-עשרה. לפיכך, המגוון קשור במפורש לכוחות השוק, לדפוסי מסחר, לתרבות הצרכנית ולניסוח הבחירה בסגנון החיים וטעמי המעמד. ככזה, הוא נדחק בעבר במידה רבה לשוליים והוצא אל מחוץ לרפרטואר התרבותי ולאדיאולוגיות והמוסדות הפוליטיים-סוציאליסטיים שהיוו ואישרו את המפעל הציוני ואת מדינת ישראל בתהוותה. יתרה מזאת, תוכן מאמרי המערכת של ערוצי העתונות הרשמית ביטא ייצוג ואישור לסוגיות לאומיות, קיבוציות וסוציו-פוליטיות רחבות יותר, והרטוריקה שלהם התאפיינה בדרך כלל בניסיונות להחיות מסורת בלטרסטיט בעברית, ובשאיפה לנסח מחדש מישלב ספרותי בסגנון גבוה בשפה העברית.

דומה שתהליכים היסטוריים, הנתשבים לחלק בלתי נפרד מהתרבויות האנגלו-אמריקניות, קובעים בדרך כלל כי נשים אנגלו-אמריקניות (א) מרבית לקראו יותר מגברים; (ב) מעצבות ראשוניות של הרגלי צריכה ותרבות הצריכה; ו-(ג) מהוות גורם מוביל בהטיית שיווי המשקל לטובת סדר חברתי דומיננטי

כמו טלנובלה

**אנחנו זה דהיל. שני אנשים שקטים ולא מחש
מעניינים. שנינו די חכורים לטלוויזיה, הוא
לספורט ולחדשות, ואני לטלנובלות. תמיד
חשבתי שהכל קורה רק על המסך ורק
לאחרים. לא ידעתי עד כמה אני טועה**

הסיפורים של היום - במדור "סיפורים מהחיים", 2000

היו שונות. אברך מצביעה למעשה על העובדה שתעסקוהם של אנשים ותפקידיהם החברתיים נקבעו באותם ימים על ידי מערכת של תדמיות מייצגות ואופציות תרבותיות שונות מאוד מאלו של ימינו. היא מציינת, למשל, כי "האינטלקטואלים עסקו בחליבת פרות בקיבוצים, ואילו נהגי המוניות שרקו סימפוניות, וכי "אנשים טענו שאין להם שום עניין באנשים כפרטים, בדברים שהם אישיים במובהק, או בסיפורים בעלי 'עניין אנושי'. ואם הם במקרה קראו אותם, הם ודאי היו נבוכים מדי להודות בכך". ועוד עולה מדבריה של אברך, כי אישי ציבור שאפו להקרין מכובדות וצניעות, והתרחקו מאוד הזרקורים. בעת ההיא שאיפות גלויות להתפרסם נחשבו כבידור לשגיאות מבחינה חברתית ובהחלט בלתי ראויות. למותר לומר שמיתוסים ומושגי תרבות גורפים שכאלה על הנוגה המקובל בעתונות דאו זקוקים לאימות נוסף, והגירסה של אברך מצריכה השוואה עם מיגוון של מקורות מתועדים אחרים.

הסקופ המפורסם ביותר של מירה אברך, שנועד במקורו ללאשה אך בסופו של דבר התפרסם ביריעות אחרונות, היה ראיון עם פולה בן גוריון, שבו סיפרה באריכות על בעלה, ראש הממשלה הראשון של ישראל, דוד בן גוריון. כאשר התקשרה אברך לעורך שלה, אהרון שמיר, לספר לו שיש לה ראיון עם פולה, הוא היה זהיר ביותר והבטיח לפרסם אותו רק במידה ולא יהיה אישי מדי. סיפורה של פולה היה מתובל בסיפורים אישיים ובפרטים פוליטיים, כך שהסיפורים על מה שכן גוריון אוכל לארוחת הבוקר, תוכנית ההתעמלות היומית שלו והעובדה שהוא נוהג לנעול בעלי בית, התערבבו עם דיווחים "רציניים" על הצעדים שהובילו להכרזת העצמאות (אלגת ופו, 1999: 15-16). אף שהיה מפולפל בפרטי טריוויה אישיים, הסיפור "הנשי" ענה מן הסתם על נורמות עיתונאיות של אותם ימים, כיוון שראה אור ביריעות אחרונות, שהיה האופציה "הרצינית" יותר ביחס ללאשה, אם כי נחשב לפחות אליטיסטי מהארץ והעתונות המפלגתיים.

האם לקחת מאהב?

אף שלא התייחסו אליו ככזה בימיו הראשונים, לאשה עונה לפחות חלקית על הפירוש המילוני למגזין כ"מאגר מידע על נושא מסוים או על מעמד מסוים של אנשים. פרסום תקופתי המכיל מאמרים שנכתבו בידי כותבים שונים, בעיקר פירסום תקופתי שנועד לקוראים כלליים ולא דווקא משכילים או מקצוענים, והמכיל מיגוון של מאמרים ביקורתיים ותיאוריים, מסות, יצירות סיפורת, וכדומה" (Oxford English Dictionary).

לאשה אכן מהווה מאגר של מדורים שונים, קרי, מקטעים קצרים החוזרים בכל גיליון, המיועדים, כמו במגזינים רבים אחרים, לעודד את הקוראות לא רק לבקר בקביעות בטורים ובמדורים החביבים עליהן, אלא מעל לכל, להבטיח שהן תחזרנה לגיליונות הבאים של אותו מגזין, כדי לעיין בהם. ניתן לומר על מנגנון זה, כי מהווה התפקה הבלתי פוסק נועד לייצר גירסאות דומות ועם זאת שונות של מודל מגובש פחות או יותר, מתוך כוונה לשמור על צביון ייחודי משלו - תו המאפיין שיעתוק של מוצרי תרבות רבים שאינם עותקים זהים ומשוכפלים, אך גם אינם חד-פעמיים; על כל פנים, כאשר מדובר בצורת המגזין, דינמיקה זו היא עצם מהותו.

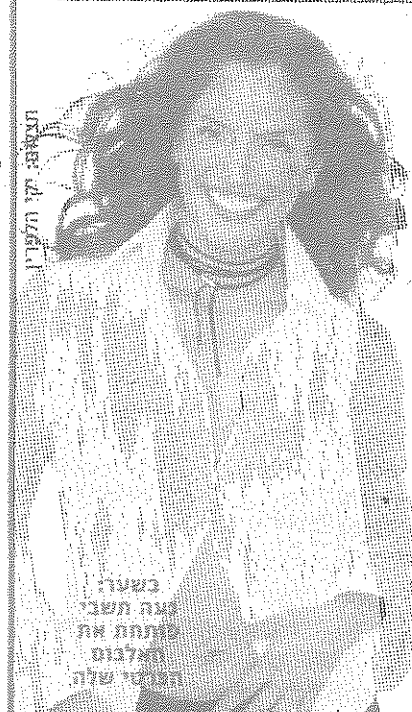
כאשר החל לאשה להופיע כפרסום נפרד בחודש יולי 1947, ועד 15 במרס 1950, כלל השבועון ארבעה עמודי חדשות גדולים. לאחר מכן הוקטן הפורמט אבל מספר העמודים עלה לשמונה, דבר שגרם להעלאה במחיר, מ-45 פרוטות ל-60 פרוטות. חלק מהטורים והמדורים היותר ראויים לציון בגיליונות שהתפרסמו מ-1 באוקטובר 1949 עד 8 במרס 1950 (שבוע לפני שהוגדל מספר העמודים) היו: "שיחות עם אמא" - תערובת מעניינת של פרשנות חברתית והתערבויות מוסרניות בנוהגים חברתיים נפוצים (כמו, אידיאליזציה של זימו

המודעות של פעם ב"לאשה", לרבות מודעה עצמית. התפוצה נמדדה אז באלפים. כיום מדובר בהרבה רבבות

השבוע בלאשה

חשיפה: יהודה פרוץ, המחזיר בתשובה הכי עסוק בישראל, היה בעבוד אלפרדו דיאט, כומר קתולי במקסיקו

המחזיר יהודה פרוץ

כשעור
לגה תשבי
פנתת את
האלבום
הראשון שלה

לגזור ולשמור:

כל הטיפים של פרוץ רפי קרסו לאריכות ימים

אמה של שרון מסרה אותה בינקותה לאחותה חשוכת הילדים. היום, אחרי 25 שנה, היא מתירה את קשר השתיקה

"לרוץ", סיפור חדש בהמשכים מאת

נעמי רגן

מה אתה באמת יודע על הילדים שלך? שאלון לאבות עסוקים מאוד

סקס למתקדמים

איך להביא את האינטימיות המינית שלכם לפסגת חדשות

עשי עכשיו בנוי ל"לאשה": 1-800-38-9199

"לאשה" 2000 - מודעה בעתון-האב "ידיעות אחרונות"

נורמות חדשות של הופעה בריאה, נאה ומלבבת. מדי שבוע פורסם מדור בשם "טבעות עשן", מעין מאמר מערכת במתכונת סיפור שכתב אהרון שמיר, ובסופו תמיד לקח דידקטי; "הנשים הללו..." - מאמר ידיעות קבוע המדווח על אירועים ספציפיים הקשורים בנשים פעילות ו/או חשובות מבחינה חברתית, או באירגוני נשים; "תיבת דואר" - טור שכלל מכתבי קוראים ותשובות המערכת, שאינם דומים כלל לתקשורת האינטראקטיבית שמצפים לה בדרך כלל בין הקוראים ועורך העתון. למעשה, מדובר היה בטור עצות הנוגעות לבעיות אינטימיות, כגון, האם אשה צעירה בת 19, שבעלה משעמם אותה או אינו מרגש אותה, צריכה לקחת לה מאהב (19.10.1949). מעניין שרק המכתב הפותח בכל שבוע הופיע במלואו לצד התשובה; כל יתר התשובות הופיעו

הראשון של ילד בבית ספר בגולה לעומת הדרך שבה אותה חוויה מאבדת את קסמה בגלל נהלים בירוקרטיים וטכנוקרטים בישראל. וזאת, תוך סינוור על הלגיטימיות להיות מסורתיים ולא דווקא דתיים ותוך קריאה לנשי ישראל להתנדב לעזור בטיפול בתינוקות ובילדים של גשים החיות במהנות העולים, שצאצאיהן נותרים ללא השגחה כשהן עובדות 24 שעות ביממה; "אשת השבוע" - טור הכולל צילומים וסקסט, המתאר את הפעילויות החברתיות והתרבותיות של גשים הנהשבות כבולטות בתחומן. לפנינו ניסיון ברור להציע דגמי חיקוי חדשים ולתת להם לגיטימציה. השבועון ערך גם "תחרות צילומים", ובה צילומים של תינוקות ופעוטות שחזותם הבריאה והבעות פניהם הקורנות מרמזות כי מצפים עתה מהאמהות בישראל שתגדלנה ותטפלנה בילדיהן לפי

סריגה ושאר מלאכות הבית וגינונים וקודים אחרים של התנהגות חברתית, וכן נימוסים והליכות בתחומי הפרט והציבור. המוספים, במובחן מהגיליונות עצמם, נתפשים כאן כמציגים רגע היסטורי שונה בדינמיקה התרבותית של ישראל. אם הגליונות המוקדמים של לאשה שהופיעו בשנות ה-40 המאוחרות ו/או תחילת שנות ה-50 הציגו רפרטואר חדש של אופציות תרבותיות ונורמות התנהגותיות, הרי שהמוספים בעריכת בת אורן נועדו לעזור לקוראות לממש באופן קונקרטי חלק ניכר מאופציות אלה. הם סיפקו, אם כן, "כלים תרבותיים" (ראה, שוידלר 1986; אבן-זוהר 1994, 1997) שאפשרו להוציא חלק מהאופציות הנ"ל מן הכוח אל הפועל.

באחד המוספים הללו, מספטמבר 1958, בולט המדור של תחיה בת אורן המוקדש לגימוסים, גינוני חברה וקודים של נימוסים והליכות ובולטות הרכיבים שבהן נבנו התחומים הללו כמעריכים את מקום האשה בבית, וכתחום נשי בלעדי. רק לעתים נדירות זכו סוגיות אלה להתייחסות מפורשת בגיליונות המוקדמים של לאשה. מהי הסיבה לכך ≠ האם משום שציפו כי הקוראות כבר הפנימו אותן, האם משום שהעורכים והעתונאים של לאשה היו פשוט אישיים לנוהגים אלה, או לא ידעו עליהם, או האם הם נחשבו כחלק מרפרטוארים אחרים, לא-ישראלים, השייכים לתרבות הגולה ולכן נחשבו לבלתי רצויים ונדהקו במכוון לשוליות יחסית? התשובות אינן ברורות, אך מהוות נקודה מעניינת ביותר.

בין גינוני החברה המוזכרים מופיעה אמנות השיחה, ובהקשר זה מספרת לנו בת אורן כי "בדרך כלל האשה היא זו שקובעת את נורמות ההתנהגות ליתר בני המשפחה" ("כדאי לדעת", מוסף ספטמבר 1958: 65). קריאת הוראותיה של בת אורן עלולה לבלבל מעט את הקוראת בת ימינו, מכיוון שהיא פשוט מנחה את הקוראת להפוך לליידי ביישנית ותמימה שלעולם אינה מרימה את קולה, ותמיד מקפידה לא להתווכח עם בעלה בנוכחות הילדים. עצה זו נראית עוד פחות הגיונית לאור השפעת הרגישויות הפמיניסטיות על התנהגות היומיומית של נשים רבות בימינו ולאור תחושת האסרטיביות (דעתנות) הגדלה והולכת, וגם משום ש"דקדוקי התנהגות" כאלה אינם הנורמה הקיימת או המיוחלת של התנהגות בעת שיחה בתרבות הישראלית. במציאות הישראלית של היום, נראה כי קיים מצב הפוך: הרמת הקול בשעת שיחה הפכה לנורמת התנהגות ידועה ורווחת.

לא פחות מרתק הוא המדור העוסק באמנות סידור השולחן (הכולל מידות מפורטות באשר לאורך שובל המפה המשתפל מעבר לשולחן), בגינוני הנימוס הרצויים סביב השולחן או בשאלת מקומו של כל אחד מהנוכחים ליד השולחן ארוחת הערב (תוך הוראה לקוראת לעמוד בצד שמאל של הכיסא שלה ולהמתין לאורה ממיין זכר, או למארח שלה, שייסיעו לה לשבת במקומה!) (בת אורן 1958: 69-66).

זירוג נמוך בהערכה הציבורית

פערים מעניינים המעידים על המצב בשטח נחשפים מהעובדה ששבועון לאשה, על אף היותו נפוץ ונקרא בחוגים רחבים, זוכה בדרך-כלל לזירוג נמוך בהערכה הציבורית, העתונאית והאקדמית, וכמעט לומר לומר שהוא זקוק עדיין לאישור כמקור תקף לתייעוד היסטורי משמעותי (ברוב המקרים, הדבר נכון ביחס לכל המגזינים הצרכניים, ובמיוחד כשמדובר במגזינים לגשים, וייתכן כי התופעה מהווה חלק בלתי נפרד מהמנגנון התרבותי שבאמצעותו המגזינים במערב מתפרסמים ומשועתקים ללא הרף).

למעשה, בעיני רבים בחוגי-התרבות המבקשים להתהדר בטעם ובערכים של המעמד-הבינוני העליון, נושא לאשה סטיגמה בכך שהם מרחיקים את

ללא המכתבים, ונוסחו כך שהבעיה או הנושא שבמרכזן יהיו ברורים לכל הקוראים. מתכונת זו נמשכת בלאשה עד היום אולם המכתבים מופנים בגלוי ל"מומחים" מקצועיים, כגון פסיכולוגים, עובדים סוציאליים או סקסולוגים, שזהותם ואמינותם המקצועית גלויה. בגליונות דאז וגם כיום, רבים ממכתבים אלה מטופלים באנונימיות, והקוראים/ות מזהים רק בראשי התיבות של שמם. כן התפרסמו בקביעות סיפורים קצרים פרי עטם של סופרים ידועים כמו ג'ון סטיינבק ושל כותבים בלתי ידועים כמו ורנה טובלר, שרה שפירא, אינגה ויה וי, או א. אליצדק; הופיע תפריט שבועי תחת הכותרת "במטבח" ובו היצע של שבע ארוחות עיקריות, שכל אחת מהן מכילה ארבע מנות, אחת לכל יום בשבוע; וכן מבוחר מירשמים המפרטים את אופן הכנת חלק מהצעות השבוע. רבות מהארוחות היו ללא בשר וכללו המלצה לצרוך ירקות טריים ומבושלים. יש להניח כי הדבר נבע מהמחסור בבשר ועופות בימים ההם, במסגרת משטר הצנע; דגים מופיעים ברשימה זו רק מפעם לפעם; היה גם טור יופי שבועי שהציע עצות שימושיות, למשל כיצד להיפטר מנקודות שחורות, כיצד לשפר את מראהו של אף מבריק, או את קווי המיתאר של שפה עליונה דקה על ידי שימוש בשפתון בצורה המרחיבה את השפה העליונה עד כדי חצי סנטימטר, "תוך שימוש בשפתון כהה, מרוח בצורה אחידה"; וכיצד להתמודד עם מצב של עודף שומן או מראה רוה מדי (שני המצבים הללו הוצגו כלא רצויים, ולכן יש להימנע משניהם); טור לטיפול בתינוק ובילד, שסיפק לאמהות מידע על טיפול בסיסי, תזונה, שינה, היגיינה ובריאות הילדים; "כיצד פגשתי את בעלי" - סיפור שבועי שייכתן סופק בידי הקוראות עצמן וייתכן שלא; מדור של מירה אברך שהוקדש לאופנה, ובו איורים שנעשו על פי מגזינים אמריקניים; תשבץ שבועי, שלוה לעתים, בשנים מאוחרות יותר, בטור המציג מלים חדשות בשפה העברית, ו"פינת הלשון לאשה" - שניהם מאת הלשונאי הלל הרשושנים. המשמעות החברתית של שליטה בשפה העברית והחייאתה בלאשה איננה ברורה, ויש צורך להמשיך ולברוק את הנושא, שכן זו יכלה להיות אחת מאותן אופציות של "המעמד הבינוני" שהקוראים/ות נדרשו לאמץ לעצמם.

אמנות סידור השולחן

לפני כשמונים שנה, ציין אדוארד בוק, עורך ה-*Ladies Home Journal*, כי "מגזין מצליח הוא בדיוק כמו הנות מצליחה: הוא חייב לשמור תמיד על טריות סוזרתו וגיוונה כדי למשוך את העין ולשמור על לקוחותיו" (Bok 1921: 292-93). בתרבות האנגלו-אמריקנית, הערה זו יוצרת אנלוגיה ברורה בין המגזין ובין חנות הכלבו של המאה ה-19, הנגזרת בקלות מהאטימולוגיה של magazine/magasin, ומציעה שפע של זיקות מטאפוריות בין מושגים המתייחסים למרחבים סקסטואליים, גיאוגרפיים ודימויניים.

אמירתו של בוק עוזרת לנו להבין מדוע מגזינים חייבים תמיד לשוב ולהתחדש על מנת להתקיים ולשרוד בשוק. בהיסטוריה של לאשה עיקרון זה מתבטא, למשל, בכך שבשנות ה-50 המאוחרות הוציא השבועון מוספים נתיקים בשם "כדאי לדעת", שלעתים קרובות נערכו בידי תחיה בת אורן. מן הראוי לציין כי הגבי בת אורן, עתונאית ועורכת ותיקה בלאשה, סירבה לשתף פעולה עם מחברת מאמר זה מכיוון ש"כיום היא פמיניסטית ומאמינה כי שבועון לאשה היה בסופו של דבר הרסני לגשים בישראל" (הערה אישית, 25 במאי 2000). ייתכן שסירובה נובע מהרגשתה שהמוספים שלה אכן תרמו לתדמיות נשיות סטריאוטיפיות ושמרניות. מכיוון שסיפקו שפע של מידע ועצות שימושיות ביחס לנוהגים השגרתיים של ניהול משק בית וטיפול במשפחה/משק הבית, הכנת מזון ותזונה (שהיתה להם חשיבות רבה לאור המצב הקשה והצנע בישראל באותם ימים), טיפוח אישי וטיפוח הופי, אופנה ואמנות הידיעה כיצד להתלבש,

היופי הישראלית ביקשה להוכיח כי גם ישראל יכולה להשיג לגיטימציה בזירה הבין לאומית בנושאים נייטרליים וא-פוליטיים, ולהציג עצמה גם בדרכים שהן מובנות ומשותפות לה ולעוד הרבה ישויות חברתיות "לא צבאיות" ו"לא לזהמניות", וזאת על אף הימצאותה בעיצומו של מאבק על עצם קיומה והישרדותה.

הסדירויות והשינויים באסטרטגיות הרטרוריות של לאשה ובתכנון מרמזים כי במהלך השנים ביקשו העורכים והעיתונאים של השבועון לפתח תחושה חזקה של ליכוד חברתי ואידיאולוגי בקרב הנשים בישראל. בו זמנית הם גם הנהיגו ונתנו גושפנקה למערכת מושגים חדשה ומורכבת של סובייקטיביות, דפוסיים של שינוי חברתי-תרבותי וריבוד חברתי. אמנם עדות כתובה המעידה על מדיניות מערכת היא נדירה ובלתי-רשמית, וכיום לא קיימת ספרות משנית הממפה דיוקני קוראות ו/או תגובות שיש בהם כדי להעיד על ההשפעה הממשית של לאשה על קוראותיו, או להעיד על מורכבותו. יחד עם זאת, דומה שהאסטרטגיות הרטרוריות שנפרסו בלאשה חושפות דפוס פחות או יותר מודע, שלא לומר מתוכנן, של אופציות תרבותיות שנעשו זמינות ונגישות לנשים בישראל מאז הקמת המדינה ועל ההבדל בין זמינות ונגישות, ראו אבן-זוהר 1990: 53-50). אני מקווה שעבודה זו תרמה במשהו להבהרת כמה מהרקיוות המורכבות של חלק מהסוגיות שנדונו לעיל.

ביבליוגרפיה

אלגת צבי ודוד פו, עורכים
(1999) *אשה 2000: הסיפורים, הדרמות, הסגנון והיופי בישראל 1948 - 2000* (תל-אביב: ידיעות אחרונות).
בת אורן תמיה, עורכת
(1958) "כדאי לדעת" מוסף לאשה, ספטמבר 1958.

- Beetham, Margaret (1996) *A Magazine of Her Own? Domesticity and Desire in the Women's Magazine, 1800 - 1914* (London and New York: Routledge).
- Bok, Edward (1921) *The Americanization of Edward Bok: The Autobiography of a Dutch Boy Fifty Years After* (New York: Charles Scribner's Sons).
- Davis, Natalie Zemon (1975) *Society and Culture in Early Modern France* (Stanford: Stanford University Press).
- Even-Zohar, Itamar (1990) *Polysystem Studies*, Special Issue of *Poetics Today* 11(1);
(1993) "Culture Planning and the Market: Making and Maintaining Socio-Semiotic Entities," Paper delivered at Dartmouth Colloquium (<http://www.tau.ac.il-itamarez>);
(1997) Culture Repertoire and the Wealth of Collective Identities: Parameters for Contrastive Culture Analysis" (<http://www.tau.ac.il-itamarez>).
- Ferguson, Marjorie (1983) *Forever Feminine: Women's Magazines and the Cult of Femininity* (Aldershot and Vermont: Gower).
- Geertz, Clifford (1983) "Local Knowledge: Fact and Law in Comparative Perspective," in *Local Knowledge*, 167-234 (New York: Basic Books).
- Schneirov, Matthew (1994) *The Dream of a New Social Order: Popular Magazines in America 1893-1914*, New York: Columbia University Press).

עצמם, את הרגלי הקריאה שלהם ואת מנהגייהם הסוציו-תרבותיים מהמסרים ששבועון זה משדר ומפעיל בצורה גלויה. רבים מאלה הנהגים כך עשויים להיות קוראים קבועים פחות או יותר של לאשה, אך רק לעתים נדירות הם מוכנים להודות בכך (שלא לדבר על הודאה בעובדה שאולי מצאו בו קטעי קריאה אינפורמטיביים, מספקים, מהנים ו/או משעשעים). משאלות אקראיות שהפניתי בפורומים בלתי רשמיים עולה, כי בעוד שכמעט כולם מוכנים להודות כי הם יודעים על קיומו של לאשה וכי הוא מהווה שבועון פופולרי להמונים, רוב האנשים מוכנים לומר שרק ראו אותו, וכי לפעמים אפילו עיינו בו בחטף אצל הספרייה, או בחדר ההמתנה של הרופא או של רופא השיניים. אי לכך, רק מעטים מוכנים להודות כי הם קוראים קבועים, או קונים קבועים של לאשה, שלא לדבר על היותם מנויים על לאשה, הנחשב לנחות יותר ממרבית התקופונים בישראל, כולל הירחונים לנשים את ועולם האשה.

קיים בסיס לחשד כי מחקר על דפוסי החזירה הדמוגרפית של לאשה והשפעתה על התרבות היומיומית בישראל, ובמיוחד משנות ה-40 עד שנות ה-60 ומשנות ה-70 ואילך, עשוי לגלות כי רבים מקוראי השבועון נמצאו בעיקר בשוליים החברתיים של ישראל ודורגו לרוב בדרגה הנמוכה יחסית בסולם הסוציו-כלכלי והתרבותי. על כל פנים, יש עדיין לאסוף ולהעריך פרופילים דמוגרפיים ואחרים של קוראי לאשה מתוך הנתונים הכמותיים שנאספו בידי מפרסמים ומומחי שיווק, למשל.

דפוסיים של שינוי חברתי

ליסיון: אף על פי שהסקת מסקנה על השקפת הקוראים מתוך חומר הקריאה שלהם אינה יכולה בשום אופן להיות אוטומטית, כפי שטענה בצדק לפני שנים היסטוריונית הספרנטלי זמון דיוויס, אנשים לא תמיד מסכימים בהכרח או מקדמים בהכרח את הערכים והרעיונות המצויים בחומר הקריאה שלהם. טוב יהיה (ושוב לפי דבריה של דיוויס) אם נתייחס למוצרים שבדפוס לא רק כמקורות לרעיונות ולתדמיות, אלא גם כאינדיקטורים וכתורמים ליחסים התרבותיים. אי לכך, אני סבורה כי המגוונים יוצרים, כאילו בלא יודעין, אידיאלים וערכים ברורים של המעמד הבינוני, שהפכו למה שקליפורד ג'רדץ מכנה "ידע מקומי", שהוא ידע שבשתיקה המשותף למעשה לכל תרבות נתונה, ואיש אינו זוכר עוד את תהליך קבלתו. בעבודתי זו רק התחלתי לפרט כמה מהדרכים שבהן מערכת של אופציות תרבותיות קיימות, דומיננטיות ולא פעם מסורתיות של הנשים בישראל נוסחה ועודנה מנוסחת מתדוש על ידי לאשה, וכיצד דגמים חדשים יותר ובני זמננו של ההווה היומיומית ו"דרך החיים" של הנשים הולכים ומשתנים ומקבלים ביטוי רלוונטי חדש ו"ישראלי" מובהק, מבחינה תרבותית ולשונית כאחת. ברצוני לציין כאן דוגמה נוספת ואחרונה המעוררת עניין, והיא תחרות "מלכת היופי הישראלית" שכה מרבים להשמיצה ולגנותה, המלווה בתחרויות לווייניות. תחרויות אלה נערכו מאז ומתמיד בחסות לאשה, או יותר נכון בידי בית ההוצאה לאור שלו, ידיעות אחרונות, אלעתיים קרובות מדי שימשו נושא לזיכוכת בגלל שנתפשו כחלק ממכלול של תופעות וכאירועים סקסיסטיים ומשפילים. לדעתי, הנושא דורש חקירה היסטורית מהודשת וקפדנית, ויש מקום לבדוק גם כיצד תחרויות היופי והנורמות של היופי הישראלי שנקבעו באמצעותן היו חיוניים לשם כניסתה של ישראל למסגרת גלובלית שונה וככל הנראה פחות פוליטית. דווקא משום שתחרות היופי עומדת בניגוד לנטייה הטבעית של מרבית הסוגיות ה"לאומיות" בישראל, תחרות מלכת היופי נותנת ביטוי גם למחוות שיש בהן משום מתן אישור ל"מיגדור" (gendering) או פמיניזציה של התחום הלאומי. מבחינה זו התחרות פותחת פתח לקשת שונה לגמרי של ייצוגים חברתיים נשים, מיגדריים, וברמה אחרת, תחרות מלכת